

İrfan GÖRKAŞ, Varlık Vardan Gelir: Türk Dilinde Felsefenin İmkanı. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2021, ISBN: 978-625-7471-47-3, 143 s.

Existence Comes from Being: The Possibility of Philosophy in the Turkish Language. İstanbul: Dün Bugün Yarın Publications, 2021, ISBN: 978-625-7471-47-3, 143 p.

Ramazan SEZGIN

Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Erzurum, Türkiye
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Geliş Tarihi/Received 26.01.2026
Kabul Tarihi/Accepted 10.04.2026
Yayın Tarihi/Publication Date 25.04.2026

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:

RamazanSEZGIN,
ramazansezgin2558@gmail.com

Cite this article

Sezgin, R. (2026). Existence Comes from Being: The Possibility of Philosophy in the Turkish Language. İstanbul: Dün Bugün Yarın Publications, 2021, ISBN: 978-625-7471-47-3, 143 p., *Culture and Civilization*, 10, 61-64.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Öz

Türk kültürünün temelinde Türk dili bulunmaktadır. Söz konusu dil, dünyanın en zengin dillerinden birini oluşturmaktadır. Bu dil, pek çok alanda kullanılmaktadır. Türk dilinin felsefe alanında kullanımı ise pek irdelenmeyen bir konu olduğu gibi Türk diliyle felsefe yapmak da pek akla getirilmemiştir. Bu çalışmada incelenen eser, tam da sözü edilen bu konular üzerinde durmaktadır. Türk dilinde felsefenin mümkün olup olmadığını sorgulayan çalışma, alanda giriş ve başlangıç çalışması olarak değerlendirilebilir.

İrfan Görkaş tarafından oluşturulan “Varlık Vardan Gelir: Türk Dilinde Felsefenin İmkanı” başlıklı eser, teorik açıklamaların yanı sıra muhtelif tarihsel örneklerle Türk dilinde felsefenin mümkün olduğunu açıklamaktadır.

Görkaş, Türkçeyi felsefe üretim dili olarak ele alarak bu konuda öncü bir çalışma meydana getirmiştir. Eser, Türkçede felsefe yapılabileceğini göstermesinin yanında bunu tarihî ve kavramsal köklere dayandırarak sağlam bir zemin sunmaktadır. Çalışma hem dilsel hem de varlık bakımından Türkçenin felsefe dili olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, ilgili hususta başlangıç çalışması olarak okunmalı ve gelecekte yapılacak çalışmalarla desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Türk Dili, Varlık.

Abstract

The Turkish language is at the heart of Turkish culture. This language is one of the richest in the world and is used in many fields. However, the use of Turkish in philosophy is a rarely explored topic, and the very idea of doing philosophy in Turkish has rarely been considered. This study focuses precisely on these issues. Questioning whether philosophy is possible in Turkish, this work can be considered an introductory and foundational study in the field.

The work, titled “Existence Comes from Being: The Possibility of Philosophy in the Turkish Language,” by İrfan Görkaş, explains the possibility of philosophy in Turkish through theoretical explanations and various historical examples.

Görkaş has created a pioneering work by considering Turkish as a language for the production of philosophy. The work demonstrates that philosophy can be done in Turkish, providing a solid foundation by grounding it in historical and conceptual roots. The study reveals that Turkish can be a language of philosophy, both linguistically and ontologically. This work should be read as an introductory study on this subject and supported by future research.

Keywords: Philosophy, Turkish Language, Existence.

Prof. Dr. İrfan Görkaş, 1985'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1995 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Felsefesi Bilim dalında Yüksek Lisansını, 2006'da aynı üniversitede Doktorasını tamamlamıştır. Çok sayıda üniversitede çeşitli görevlerde çalışmış olan ve yayımlanmış çok sayıda eseri bulunan Görkaş, şu anda Afyon Kocatepe Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü başkanlığını yürütmekte ve İslam Felsefesi öğretim üyeliği görevlerine devam etmektedir.

İrfan Görkaş'ın imzasını taşıyan bu çalışma, *Varlık Vardan Gelir: Türk Dilinde Felsefenin İmkânı* başlığını taşımaktadır. Başlıktan da anlaşılacağı üzere çalışma, Türk dilinde felsefenin mümkün olup olmadığını sorgulamaktadır. Dolayısıyla başlık, eserin içeriğini tam anlamıyla yansıtmaktadır. Kitabın kapağına bakıldığında ön tarafta kırmızı bir yüzey üzerinde Türkçenin soy kütüğü, ilk sözlüğü, ilk cümle kurulumunu gösteren Orhun Yazıtları'ndan bir parça yer almaktadır. Eserin arka kapağında ise eseri tanıtmak amacıyla kitabın içeriği hakkında bilgi verilmiştir.

Görkaş'ın bu çalışması, felsefi üretimin yalnızca belirli Batı dillerine özgü olduğu yönündeki yaygın kanaati sorgulayarak Türkçenin kendi iç dinamikleriyle özgün bir düşünce evreni kurma potansiyelini merkeze almaktadır. Dil ve varlık arasındaki kopmaz bağı temel alan eser, Türkçeyi sadece aktarım vasıtası değil, ontolojik bir zemin olarak da konumlandırmaktadır. Kaşgarlı Mahmut'tan Ahmet Yesevî'ye uzanan tarihsel sürekliliği analitik bir yöntemle işleyen yazar, klasik metinlerdeki kavramsal derinliği günümüz felsefe tartışmalarıyla buluşturmaktadır. Bu yönüyle kitap, Türk düşünce dünyasında felsefeyi yerelleştirme ve dilin felsefi imkânlarını sistematik bir modelle yansıtmaya noktasında literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Çalışmanın "İçindekiler" kısmına göz atıldığında "Kısaltmalar" ve "Önsöz" dışında "Kaşgarlı Mahmut", "Ahmet Yesevî", "Yunus Emre" ve "Âşık Paşa" başlıkları ile karşılaşmaktadır. Bu başlıkların altında ayrıntılı ve konuları net şekilde yansıtan alt başlıklar yer almaktadır. Söz konusu başlıkları, okuyucunun aradığını bulabilmesi açısından kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca yazar, her bir ana başlığın yer aldığı bölümün sonuna "Sonuç" ve "Kaynakça" kısımlarını eklemiştir. Bu durum, ilgili bölümle alakalı elde edilen sonuçlara ulaşılması, yararlanılan ve daha sonra yapılacak çalışmalarda da araştırmacıların faydalanabilecekleri kaynaklar konusunda yardımcı olmaktadır.

Türkiye'deki yerleşik filolojik ve tarihsel dil araştırmalarının köklü geçmişine rağmen felsefi üretimi sadece belirli Batı dillerine has gören akademik gelenek nedeniyle Türk dilinde felsefe yapılması ve Türkçenin özgün ontolojik kapasitesi üzerinde yeterli ilerleme sağlanamamıştır. Dil-felsefe ilişkisi çerçevesinden bakıldığında Görkaş'ın hazırladığı çalışma, bahsi geçen konu açısından önem arz etmektedir. Çalışma, Türkçenin -özellikle klasik dönem Türk dilinin- felsefe için salt bir çeviri aracı değil, bizzat düşünce ve varlık kurucu dil olabileceğini göstermekte; bu çerçevede "Türk dilinde felsefenin imkânı"nı ortaya koymaktadır.

Görkaş'ın hareket noktası, Türk dilinin tarihsel süreçte farklı düşünce gelenekleriyle inşa ettiği ilişki üzerine kuruludur. Görkaş'ın kitabındaki ana tez, Türk dilinde felsefenin iki temel imkânı olduğudur. Bunlar: Tarihsel imkân ve yeni-modern felsefi imkândır. Bu çalışma, iki imkândan ilkinde odaklanmaktadır. Tarihsel imkân, Türk dilinin İslam metafiziğiyle buluşmasıyla var olan ve modern döneme kadar devam eden felsefe imkânıdır. Böylece yazar, Türk felsefesinin köklerinin sadece modern dönemle başlamadığı; aksine klasik metinlerde kavramsal bir süreklilik taşıdığı yönünde tarihsel-filolojik bir sav ortaya koymaktadır.

Eserdeki temel ilke "Felsefeye Türk dilinden bakmak"tır. Bu ilke, Farabi (ö. 950), Kaşgarlı Mahmut (ö. 1105) gibi düşünürlerden esinlenmektedir. Bununla birlikte Görkaş, tarihsel imkâna odaklanmakla birlikte bu tercih modern Türkçede felsefi üretim için gerekli ontolojik zeminin tarihsel süreklilik içinde kurulabileceği varsayımına dayanmaktadır.

Türk dilinin İslam medeniyeti (örneğin Kaşgarlı, Farabi) ile kurduğu ilişki sayesinde metafizik düşünceyi taşıyabilecek bir gelenek içinde olduğu, Türkçenin yapısal özelliklerinin -özellikle "isim" ve "fiil" arasındaki ilişki ile "bar/var" gibi köklerin-"varlık" ve "varolma" kavramını ifade etmeye elverişli olduğu belirtilmektedir. Görkaş, bu yaklaşımı "yeni ontoloji" olarak tanımlayarak bu yeni ontolojinin hem "varlık" (ontic) hem de "meta-varlık" (ontolojik/varlığın ötesine dair) düzlemlerini kapsadığına dikkat çeker.

Kitapta, analiz ve inşa yöntemi takip edilmektedir. Bu yöntemle Farabi ve Kaşgarlı'nın "İsim ve Fiil"i, Ahmet Yesevî'nin "Bolgay"ı yani "İmkân"ı belirlenmekte, "Bolgay"ın özünün "Aşk" olduğu ortaya konulmaktadır. Bu çıkarım, Türk tasavvuf geleneğinin ontolojik derinliğini felsefi dile tercüme eden önemli bir yorumdur. Kitabın kurucu kavramsal çerçevesi *isim imkânı* ve *fiil imkânı* üzerine inşa edilmiştir. Bu iki kavram, Farabi'nin delalet teorisi temelinde yeniden ele alınır ve Türkçede varlık düşüncesinin dilsel temelleri olarak yorumlanır. İsim imkânı, dönemin düşüncesinde fâil, aşk, kendü, kevn, mevcûd, vücûd ve varlık gibi terimlerle fiil imkânı ise eylem, yüklem, kâne, vucide, mevcûd, bar/var, turur, bardur/barturur gibi terimlerle ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım, varlık düşüncesinin yalnızca kelime etimolojisine değil, kavramların kültürel ve düşünsel izdüşümlerine de dayandığını gösterir. Görkaş (2021)'a göre, bu isimlerin tespiti Türk dilinde felsefenin ilk basamağını oluşturmaktadır.

Fiillerin bir kısmının kullanım dışı kalmış olması dikkat çekici bir tespittir. Ön sözde özellikle bar/var fiilinin Türk dili çalışmalarında hak ettiği ilgiyi görmemesi, düşünce tarihinde bir boşluk olarak nitelendirilir. Eser, bu boşluğu doldurmaya amaçlayan sistematik bir girişimdir. Kitap, “varlık” meselesini tarihsel ve kuramsal olarak ele almaktadır. Özellikle klasik düşünürler ve sufi geleneğinin dil kullanımında varlıkla ilgili terimler analitik ve yapısal bir perspektifle incelenmektedir.

Eser, kavramsal çerçevesini yalnızca teorik açıklamalarla değil, tarihsel örnekleme de desteklemektedir. Bu amaçla dört klasik isim seçilmiştir: Kaşgarlı Mahmud, Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Âşık Paşa. Bu seçki tesadüfi değil, ontolojik kavramların filolojik ve tasavvufi düzlemde izlenmesine imkân veren bir bütünlük taşımaktadır. Özellikle Ahmet Yesevî'nin *Bolgay* kavramının bu kitapta ilk defa ele alınması, çalışmanın literatüre doğrudan katkı sunduğu özgün noktalardan birini teşkil etmektedir.

Çalışmada öne çıkan analiz ve yöntemlerin bazıları şunlardır: 1) Farabi'nin “isim” ve “fiil” ayrımı temel alınarak Türkçede varlık ifade eden kelime ve köklerin -örneğin *bar/var*, *tur/ur*, *bardur*, *barturur* gibi- hem isim hem fiil düzeyinde incelenmesi. 2) İlk dönemin dört önemli düşünürü ve mutasavvıfı olan Kaşgarlı Mahmut, Ahmet Yesevî, Yunus Emre ve Âşık Paşa örneklem olarak seçilmiştir. Bu isimler aracılığıyla dilin ve düşüncenin tarihsel sürekliliği analiz edilmektedir. 3) “Varlık fiilleri” ve “varlık isimleri” arasındaki ilişkiye dikkat çekilmesi: Örneğin; “kâne, vucide, mevcûd, bar/var, tur/ur” gibi fiiller, “fâil, kendü, mevcûd, vücûd” gibi isimlerle birlikte değerlendirilir. Bu sayede Türkçede varlık kavramının terminolojik ve kavramsal temelleri incelenmektedir. Bu analitik-morfolojik çözümleme, dilbilim ile metafiziği, klasik dönem düşünce geleneği ile güncel ontoloji tartışmalarını buluşturmaktadır.

Bu eseri önemli kılan kimi hedefler söz konusudur. 1) Türkçeyi aktif bir felsefe dili kılma girişimi: Geleneksel olarak felsefe metinlerinin Çince, Arapça, Türkçe değil de Yunan, Latince, Almanca vb. dillerde yazıldığı kabulü hâlâ yaygındır. Görkaş bu ön kabulü sorgulayarak Türk dilinin yapısal esnekliğinin ve söz varlığının felsefi düşünce için elverişli olduğuna dikkat çekmektedir. 2) Metafizik / ontoloji geleneğini yerelleştirme: Batı-dışı ve Müslüman entelektüel coğrafyalarda ontoloji genelde Arapça veya Farsça yürütülmüştür. Bu kitap, Türkçenin de bu disiplinde kullanılabileceğini sistematik olarak ortaya koymaktadır. 3) Klasik düşünce ile çağdaş felsefe arasında köprü kurma: Kaşgarlı, Yesevî, Yunus Emre, Âşık Paşa gibi figürleri merkeze alarak “geçmiş düşünce” ile “modern ontoloji” arasında bir hat kurulmaktadır. Bu durum, tarihî ve kuramsal bir derinlik sağlamaktadır. 4) Meta-varlık düşüncesine açılım: Sadece somut varlıklar değil, “varlığın ötesi”, “var olma/varlığın kaynağı”, “varlığın varoluş koşulları” gibi sorular da Türkçede sorulabilir ve tartışılabilir. Bu, felsefe geleneğimizi zenginleştirmek bakımından önem taşımaktadır.

Çalışmanın öne çıkan muhtelif katkıları söz konusudur. Bu çalışma, Türkçeyi felsefi üretim dili olarak ele alan ilk sistematik modellerden birini teşkil etmekte ve isim-fiil ayrımı üzerinden özgün bir ontoloji inşa etmektedir. Tasavvufi metinleri yalnızca edebî değil, varlık felsefesi kaynağı olarak yorumlamaktadır. Aynı zamanda çalışma, “Bolgay” kavramını literatüre kazandırmaktadır. Ayrıca Türk düşüncesini meta-varlık düzlemine taşımaktadır. Bu yönleriyle eser felsefe, dilbilim ve tasavvuf araştırmaları için referans niteliği taşımaktadır.

Bu bağlamda kitap, akademik felsefenin yanı sıra Türk düşünce tarihine de orijinal ve yenilikçi bir katkı sunmaktadır. Kitap, yalnızca bir dil çalışması değil, aynı zamanda meta-varlık araştırmalarına açılan bir kapı konumundadır. Türkçenin varlık düşüncesini ifade edebilme kapasitesi örneklerle ortaya konarak filozofların ve dilbilimcilerin birlikte çalışabileceği verimli bir alan işaret edilmektedir.

Bununla birlikte bazı potansiyel sınırlılıklar da yer almaktadır. Yoğun terminoloji ve dilsel karmaşıklık: Türkçede yeni terimlerin ortaya konması, bazı okuyucular için ağır olabilir. Tarihî kaynakların sınırlılığı: Klasik Türkçede metafizik düşünceyi delillendirecek metinlerin azlığı (veya günümüze tam ulaşmamış olması), bazı argümanların genellenabilirliğini sınırlandırabilir. Çeviri geleneğinin zayıflığı: Batı felsefesiyle karşılaştırıldığında Türkçe ontolojik terminolojinin henüz yerleşik olmaması -yani terminolojik belirsizlikler- akademik kabul görme sürecini yavaşlatabilir. Bu gibi noktalardan eleştiri yapılacaksa bile -eserin ön sözünde de belirtildiği üzere- kitabın bir başlangıç çalışması olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Ek olarak yazarın bu anlamdaki başlangıcı memnuniyetle karşılanmalıdır. Yazarın bu kitabı başlangıç çalışması olarak tanımlaması, sonraki araştırmalar için açık bir davettir. Bu bağlamda kitap, bir başlangıç ve çağrı olarak okunmalı; ileride yapılacak çalışmalar, terimlerin konsolidasyonu ve sistematik terminoloji inşası yönünde olmalıdır.

Bu kitaptan hareketle şu alanlarda genişletilmiş çalışmalar üretilebilir: 1) Bol–Tur–Bar fiillerinin semantik katmanlarının ayrıntılı karşılaştırması. 2) Türkçe ontolojik kavramların modern felsefe ile diyalogu. 3) Yunus Emre ve Âşık Paşa metinlerinde meta-varlık izlegi. 4) Türkçe felsefe terimlerinin standardizasyonu ve sözlükleştirilmesi. Bu noktada eser, bitmiş bir sistemden çok, kurucu bir zemin sunması bakımından değerlidir; tam da bu nedenle eserin akademik değeri artmaktadır.

Genel olarak eser, Türkçede felsefe yapılabileceğini göstermekle kalmayıp bunu tarihî ve kavramsal köklerle sağlam temellere dayandıran özgün bir çalışmadır. Görkaş'ın “Türk dili ile felsefe” vizyonu ontoloji, metafizik ve dilbilim alanlarını bir araya getirmektedir. Bu yönüyle kitap, Türk felsefe geleneğini hem geçmişle köprüleyerek hem de çağdaş ontoloji tartışmalarına alternatif bir söylem kazandırarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu çalışma, halk bilimi açısından da “dil-varlık-kültür”

üçlünün açığa çıkardığı potansiyeli, halk anlatıları, ritüeller, anlamlandırma biçimleri ve sözlü kültür pratiklerinde yorumlamaya imkân tanımaktadır. Nitekim atasözleri ve deyimlerin belirli anlam kalıpları içinde ifade edilmesi, ritüellerde kullanılan alkış ve kargışların olayları metafizik bir düzen içinde anlamlandırması ya da masal ve efsanelerde yer alan sembolik varlık tasavvurlarının kültürel dünyayı kurması, dil aracılığıyla şekillenen varlık anlayışının halk kültüründe nasıl somutlaştığını göstermektedir. Bu yönüyle eser, folklorik malzemenin ontolojik ve anlamsal boyutlarını çözülemeye yönelik bir zemin sunmaktadır.

İrfan Görkaş'ın *Varlık Vardan Gelir* adlı eseri, klasik dönem Türk dili ile klasik dönem İslam felsefesini kesiştiren özgün bir metodolojik girişimdir. Kitap, Türkçenin yalnızca bir iletişim veya çeviri aracı değil, bizzat felsefi üretime zemin olabilecek kurucu bir dil olduğu tezine yaslanmaktadır. Bu bağlamda eser, Türk dilinde felsefe yapmanın iki temel imkânı olduğunu belirterek özellikle tarihsel imkân olarak ifade edilen birinci eksene konumlanmaktadır.

Varlık Vardan Gelir, Türkçenin düşünce kurucu potansiyelini merkeze alan, dil ile varlık arasında yeni bir felsefi bağ kurmaya çalışan yenilikçi bir eserdir. Türk dili, İslam metafiziği ve tasavvufi gelenek üzerinden okunan bu ontolojik perspektif bir yandan tarihsel bilinci diri tutmakta diğer yandan gelecek araştırmalar için ufuk açmaktadır. Görkaş'ın ortaya koyduğu sistem hem dilsel olarak hem de varlık bakımından Türkçede felsefenin mümkün olduğu yönündedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zeka Kullanımı: Yazar yapay zeka programlarını kullanmadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Use of Artificial Intelligence: The author has stated that he does not use artificial intelligence programs.

Kaynaklar

Görkaş, İ. (2021). *Varlık vardan gelir: Türk dilinde felsefenin imkanı*. Dün Bugün Yarın Yayınları.